

Pismo zaporowe w postępowaniach o udzielenie zabezpieczenia roszczenia i zabezpieczenie środka dowodowego

► dr Jarosław R. Antoniuk¹

Artykuł poświęcony jest problematyce dopuszczalności składania przez obowiązanych pism zaporowych w trakcie postępowań o zabezpieczenie roszczenia i zabezpieczenie środka dowodowego. Na podstawie analizy obecnej praktyki sądów w tym względzie autor wyróżnia cztery modele postępowania z pismami zaporowymi opowiadając się za tym z nich, który pozostawia decyzję co do zezwolenia stronie na złożenie pisma zaporowego, przewodniczącemu składowi sądu rozpoznającego wniosek.

Autor artykułu, dostrzegając brak stosownych przepisów w polskiej procedurze cywilnej, formułuje propozycje wprowadzenia regulacji dopuszczających instytucję pisma zaporowego w postępowaniach o zabezpieczenie roszczeń w sprawach własności intelektualnej oraz o zabezpieczenie środka dowodowego.

Wprowadzenie

Regulacje polskiej procedury cywilnej, w tym także Kodeksu postępowania cywilnego, nie przewidują możliwości złożenia przez stronę antycypującego pisma przygotowawczego zwanego listem ochronnym (ang. *protective letter*, niem. *Schutzschrift*, hiszp. *escritos preventivos*) lub – częściej – pismem zaporowym, choć istnieje praktyka składania tego rodzaju pism, w szczególności w sprawach o zabezpieczenie roszczeń z zakresu własności intelektualnej. Tymczasem w innych krajach nie tylko występuje praktyka składania listów ochronnych, ale w niektórych z nich – takich jak Niemcy, Hiszpania, Holandia, Belgia czy Szwajcaria – instytucja ta doczekała się uregulowania². Możliwość składania pism zaporowych przewiduje także Zasada 207 projektowanego Regulaminu Jednoli-

tego Sądu Patentowego (*Rules of Procedure of the Unified Patent Court*)³.

Również w Polsce, wobec coraz częstszej praktyki składania tego typu pism, podnoszone są głosy nie tylko o jej dopuszczalności⁴, ale także o konieczności uregulowania tej instytucji⁵, a nawet formułowane są propozycje zmian legislacyjnych⁶. Dopuszczalność składania tego rodzaju pism była również przedmiotem nielicznych rozważań starszej⁷ i nowszej⁸ judykatury.

Cel pisma zaporowego

Celem pisma zaporowego jest antycypacja stanowiska przeciwnej strony postępowania i umożliwienie sądowi zapoznania się ze stanowiskiem strony wnoszącej pismo zaporowe. Instytucja ta wywodzi się z praktyki w postępowaniach o udzielenie zabezpieczenia roszczeń w sprawach patentowych. Obecnie wykorzystywana jest także w innych sprawach własności intelektualnej dotyczących pozostałych praw wyłącznych.

Pismo zaporowe stanowi pismo procesowe, które składane jest przez podmiot, który spodziewa się, że przeciwko niemu złożony zostanie wniosek, stanowiący samodziel-

³ Dostępny na: https://www.unified-patent-court.org/sites/default/files/upc_rules_of_procedure_18th_draft_15_march_2017_final_clear.pdf; dalej jako: Regulamin JSP.

⁴ Zob. w odniesieniu do pism zaporowych w postępowaniu o zabezpieczenie środka dowodowego L. Marcynska-Boulangé, D. Sierżant [w:] Postępowanie cywilne w sprawach własności intelektualnej. Komentarz dla pełnomocników procesowych i sędziów, pod red. B. Karolczyka, Warszawa 2021, s. 133.

⁵ Zob. J. Kamińska, Co to jest list zaporowy i do czego służy?, „Dziennik Gazeta Prawna” z 23.6.2019 r., <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1418357,list-zaporowy-protective-letter-co-to-jest.html>; B. Matusiewicz-Kulig, Listy ochronne – czy jest na nie miejsce w polskiej procedurze cywilnej?, <https://www.traple.pl/2021/12/18/listy-ochronne-czy-jest-na-nie-miejsce-w-polskiej-procedurze-cywilnej/>; T. Targosz, Zabezpieczenie roszczeń w prawie własności intelektualnej – przesłanki udzielenia i specyfika postępowania, „Transformacje Prawa Prywatnego” Nr 1/2019, s. 136.

⁶ W listopadzie 2021 r. konfederacja Lewiatan przedstawiła Prokuraturze Generalnej RP projekt zmian w przepisach pozwalających na wprowadzenie instytucji pisma zaporowego (listu ochronnego). Zob. Sz. Cydzik, Konfederacja Lewiatan wskazuje na zalety listu ochronnego, „Dziennik Gazeta Prawna” z 13.11.2021 r., <https://www.gazetaprawna.pl/firma-i-prawo/artykuly/8289099,procedura-cywilna-przedsiębiorcy-list-ochronny.html>, a także niesygnowaną informację pt. List ochronny zmniejszy ryzyko wydania nieuzasadnionego zabezpieczenia roszczeń, <https://inforok.pl/aktualnosci/8289419,List-ochronny-zmniejszy-ryzyko-wydania-nieuzasadnionego-zabezpieczenia-rozszczen.html>.

⁷ Zob. orzeczenie SN z 9.9.1961 r., 4 CZ 54/61, OSNC Nr 6/1963, poz. 114, w którym wskazano, że: „ograniczony z natury rzeczy w tego rodzaju postępowaniu (zabezpieczającym – przyp. J.R.A.) zakres rozważań sądu wcale nie oznacza, by sąd przy ocenie, czy roszczenie jest wiarogodne, mógł pominąć znajdujący się w aktach material, który podaje w poważną wątpliwość okoliczności mające uprawdopodobnić żądanie”.

⁸ Zob. postanowienie SA w Warszawie z 2.3.2007 r., I ACz 253/07, OSA Nr 11/2008, s. 45, w którym wskazano, że: „Ze względu na specyfikę postępowania o zabezpieczenie przed wszczęciem postępowania w sprawie, które zakłada brak udziału w nim obowiązującego do chwili doręczenia orzeczenia o zabezpieczeniu, w zasadzie podstawą wszelkich ustaleń co do uprawdopodobnienia roszczenia są twierdzenia uprawnionego zawarte w uzasadnieniu wniosku. Jeśli jednak obowiązują pozewnie wiadomości o wszczęciu postępowania o udzielenie zabezpieczenia i złożony w tym zakresie wyjaśnienia i dowody, które mogą poddać w wątpliwość twierdzenia uprawnionego, to wówczas ocena uprawdopodobnienia roszczenia musi uwzględniać cały materiał dowodowy, także ten przedstawiony przez obowiązującego”.

¹ Autor jest sędzią orzekającym w Sądzie Okręgowym w Katowicach, Przewodniczącym XXIV Wydziału Własności Intelektualnej, adiunktem w Katedrze Zarządzania na Wydziale Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej w Gliwicach; ORCID: 0000-0002-3109-2564.

² Także przed wprowadzeniem tych regulacji orzecznictwo np. w Hiszpanii, pomimo braku stosownych przepisów, opowiadało się za dopuszczalnością składania pism zaporowych. Zob. Á. García Vidal, Las protective letters en materia de patentes: situación en los tribunales españoles, <https://www.ga-p.com/wp-content/uploads/2018/03/las-protective-letters-en-materia-de-patentes-situacion-en-los-tribunales-espanoles.pdf>.

ne pismo procesowe lub zawarty w pozwie, obejmujący najczęściej żądanie zabezpieczenia roszczeń skierowanych przeciwko temu podmiotowi. Źródłem tej wiedzy dla podmiotu składającego pismo zaporowe jest wcześniejsza korespondencja pomiędzy stronami, w szczególności wezwanie przedsądowe, które pozwala składającemu pismo zaporowe na zapoznanie się, jeszcze na etapie przedprocesowym, ze stanowiskiem, argumentacją, a nawet roszczeniami uprawnionego z własności intelektualnej. Pismo to składane jest zatem zazwyczaj przed złożeniem wniosku przez uprawnionego wyprzedzając jego wniosek.

W założeniu składającego pismo zaporowe pismo to ma być w przypadku wpływu wniosku przedłożone sądowi tak, by sąd zapoznał się z faktami, dowodami oraz argumentacją składającego pismo, pomimo że sąd w świetle obowiązujących regulacji nie jest zobowiązany do zapoznania się z treścią tego pisma. Wniesienie pisma zaporowego w zamierzeniu składającego go podmiotu powinno doprowadzić do oddalenia wniosku, a w każdym razie utrudnić sądowi podjęcie decyzji o uwzględnieniu wniosku. Złożenie zatem pisma zaporowego jest celowe w postępowaniach, które toczą się z wyłączeniem udziału drugiej strony tzw. *ex parte*, a zatem takich, w których sąd wydając orzeczenie nie dysponuje stanowiskiem drugiej strony opierając się jedynie na argumentacji oraz faktach i dowodach zaoferowanych przez jedną ze stron. W tego typu postępowaniach chodzi o takie procedowanie, które pozwoli na zaskoczenie przeciwnika wnioskodawcy wydanym orzeczeniem, co zapewni jego wykonalność w wyniku uniemożliwienia adresatowi nałożonych obowiązków podjęcia określonych działań (np. usunięcia produktów, ukrycia lub zniszczenia środków dowodowych).

Z drugiej jednak strony, tego typu środki zabezpieczające są nadużywane przez uprawnionych w celu utrudnienia konkurentom dostępu do rynku poprzez uzyskanie orzeczeń zakazujących wprowadzania do obrotu lub produkcji określonych towarów, czy też pozyskania tą drogą tajemnic przedsiębiorstwa konkurenta. Dla osiągnięcia tego celu wnioskodawcy niejednokrotnie uciekają się do udzielania nieprawdziwych, niepełnych lub zmanipulowanych informacji albo wybiórczo dobierają fakty stanowiące podstawę faktyczną żądania. Prowadzić to może do wydania orzeczenia, które nie tylko jest błędne, ale wywoła skutki niekorzystne dla strony, która nie miała możliwości w postępowaniu zaprezentować swojego stanowiska.

Praktyka dopuszczalności składania pism zaporowych pozwala także – jeżeli chodzi o postępowanie o zabezpieczenie roszczenia – na przeciwdziałanie praktyce zwanej *forum shopping* polegającej na poszukiwaniu, przy wykorzystaniu instytucji właściwości przemiennej, sądu, który wyda dla wnioskodawcy korzystne orzeczenie, pomimo wątpliwych ku temu podstaw. Z kolei w przypadku postępowań o zabezpieczenie środka dowodowego dopuszczenie składania pism zaporowych pozwala na eliminację praktyki zwanej *fishing expedition* polegającej na poszukiwaniu u przeciwnika procesowego dowodów bądź informacji, w celu ich dalszego wykorzystania, niekoniecznie w celach procesowych. Obie praktyki w konkretnych okolicznościach oceniane mogą być jako nadużycie prawa procesowego (art. 4¹ KPC),

dlatego też poznanie stanowiska obowiązane może być tak istotne dla sądu rozpoznającego wnioski.

Pismo zaporowe w świetle obecnych regulacji KPC

Jak wspomniano na wstępie **KPC nie zawiera regulacji omawianej instytucji procesowej**. Pomimo tego, **pisma zaporowe składane są przeważnie w sprawach o udzielenie zabezpieczenia** (art. 730–757 KPC), ale także w sprawach **o zabezpieczenie środka dowodowego** (art. 479⁹⁶–479¹⁰⁵ KPC) i **o wezwanie do udzielenia informacji** (art. 479¹¹²–479¹²¹ KPC). W tym ostatnim przypadku składanie tego typu pisma wydaje się być bezcelowe, skoro wydanie przez sąd postanowienia w przedmiocie wezwania do udzielenia informacji poprzedzone jest doręczeniem uczestnikowi odpisu wniosku oraz umożliwieniem mu ustosunkowania się do jego treści (art. 479¹¹⁷ KPC). Dopuszczalność wnoszenia tego typu pisma w dwóch pozostałych typach postępowań, wobec braku ku temu stosownej regulacji, budzi w obecnym stanie prawnym kontrowersje. Zarówno postępowanie o udzielenie zabezpieczenia roszczenia⁹, jak i postępowanie o zabezpieczenie środka dowodowego¹⁰, postrzega się jako oparte na modelu postępowania *ex parte*. Wyraża się to w szczególności w tym, że wydanie postanowienia w tych postępowaniach nie jest poprzedzone doręczeniem obowiązane wnioskowi i umożliwieniem mu złożenia odpowiedzi na niego, rozpoznanie wniosku powinno nastąpić bezzwłocznie, nie później jednak niż w terminie tygodnia od jego wpływu (odpowiednio art. 737 zd. 1 i art. 479⁹⁷ § 2 KPC), co do zasady, na posiedzeniu niejawnym (odpowiednio uchylony art. 735 § 1 i obowiązujący art. 479¹⁰⁰ § 1 KPC), zaś wydane postanowienie, co do zasady, podlega doręczeniu przez sąd jedynie uprawnionemu (odpowiednio art. 740 § 1 zd. 1 i art. 479¹⁰⁰ § 3 zd. 1 KPC), zaś obowiązanemu dopiero z chwilą jego wykonania przez właściwy organ (odpowiednio art. 740 § 1 zd. 2 i art. 479¹⁰⁰ § 3 zd. 2 KPC), chyba że zachodzi wyjątki określony w art. 755 § 3 zd. 1 KPC. Ocena zatem dopuszczalności wnoszenia pism zaporowych w przypadku postępowania o udzielenie zabezpieczenia roszczenia i zabezpieczenia środka dowodowego łączy się nierozdzielnie z zagadnieniem dopuszczalności odejścia od modelu postępowania *ex parte*, na jakim oparte są oba te postępowania na rzecz postępowania kontradiktoryjnego (*inter partes*). Przed przystąpieniem do omówienia możliwych modeli postępowania z pismem zaporowym, od wpływu takiego pisma odróżnić należy **dwie sytuacje** do niego **zbliżone**. **Pierwsza** z nich to przypadek, gdy podmiot składający pismo powziął wiadomość o wpływie wniosku o udzielenie zabezpieczenia i samorzutnie składa odpowiedź na wniosek. Wiedza o wpływie wniosku o udzielenie zabezpiecze-

⁹ Tak np. T. Targosz, *op. cit.*, s. 114; S. Sołtysik [w:] Kodeks postępowania cywilnego. T. I. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian, pod red. T. Zembrzuskiego, Warszawa 2020, s. 1386.

¹⁰ Tak np. A. Golaszewska [w:] Prawo własności przemysłowej. T. VIII B. Komentarz, pod red. E. Żelechowskiego, Warszawa 2021, s. 1455; L. Marcinoska-Boulangé, D. Sierżant [w:] Postępowanie..., pod red. B. Karolczyka, *op. cit.*, s. 132.

nia pochodzić może z jakiegokolwiek źródła, w tym może być wynikiem uzyskania stosownej informacji w drodze telefonicznej, do której udzielenia sąd jest zobowiązany w świetle § 123 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 18.6.2019 r. – Regulaminu urzędowania sądów powszechnych¹¹. W takim przypadku pismo takie traci swój antycypacyjny charakter i już nie jako pismo zaporowe, ale jako odpowiedź na wniosek wpływa do konkretnej sprawy. Od decyzji przewodniczącego składu sądu zależy zaś jego dalszy los, tj. czy zostanie ono zwrócone jako złożone bez zarządzenia na podstawie art. 205³ § 5 KPC, czy też przewodniczący zezwoli na jego złożenie na podstawie art. 205³ § 1 KPC i ewentualnie zarządzi dalszą wymianę pism.

Druga sytuacja ma miejsce wtedy, gdy sąd w sprawie wskutek lektury wniosku zdecyduje się na odejście od postępowania *ex parte* na rzecz postępowania kontradiktoryjnego. Będzie to miało miejsce wówczas, gdy wskazane we wniosku fakty oraz zaferowane na ich poparcie dowody będą w ocenie sądu wątpliwości tej natury, że wymagają odniesienia się do nich przez obowiązane, a równocześnie wnioskodawca nie wykazał potrzeby, aby udzielone zabezpieczenie miało nastąpić bezzwłocznie¹². W takim wypadku na zarządzenie przewodniczącego wydane na podstawie art. 205³ § 1 KPC obowiązany uprawniony będzie do złożenia odpowiedzi na wniosek.

Jak się wydaje, na gruncie obecnie obowiązującej regulacji wyróżnić można **cztery modele postępowania w przypadku wpływu pisma zaporowego**.

W pierwszym modelu pismo zaporowe po jego zarejestrowaniu we właściwym urządzeniu ewidencyjnym podlegać będzie bezzwłocznemu zwrotowi jako niezłożone do konkretnej sprawy, a ponadto bez zgody przewodniczącego, nawet bez jego przedłożenia sędziemu referentowi, w sytuacji gdyby po wpływie pisma zaporowego, a przed wydaniem zarządzenia o zwrocie, wpłynął wniosek o udzielenie zabezpieczenia. Postępowanie z pismem zaporowym w tym modelu jest wyrazem hołdowania stanowisku, że postępowanie zabezpieczające toczy się według nieznaledzącej wyłomów zasady postępowania *ex parte*, co wyklucza możliwość zapoznania się przez sąd ze stanowiskiem drugiej strony. Stanowisko to nie uwzględnia zatem niebezpieczeństwa nieuczciwego wykorzystywania instytucji zabezpieczenia roszczenia jako instrumentu walki konkurencyjnej zwiększając prawdopodobieństwo udzielenia ochrony w oparciu o sfabrykowane lub selektywnie zaferowane sądowi fakty i dowody. Model ten nie daje zatem sądowi możliwości zapoznania się ze stanowiskiem drugiej strony, chyba że po lekturze wniosku zdecyduje się on na odejście od modelu postępowania *ex parte* na rzecz modelu kontradiktoryjnego i umożliwi obowiązany złożenie odpowiedzi na wniosek. Wreszcie, jeżeli zwrot pisma zaporowego miałby nastąpić na podstawie art. 205³ § 5 KPC, budzić może on wątpliwości, bowiem o zwrocie pisma przygotowawczego nie powinien decydować przewodniczący wydziału, ale przewodniczący składu sądu orzekającego w danej sprawie, a tymczasem sprawa jeszcze się nie toczy, a co za tym idzie nie ma składu sądu, który byłby wylosowany do jej rozpoznania.

¹¹ T. jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 2046 ze zm.

¹² Za taką możliwością opowiada się T. Targosz, *op. cit.*, s. 126.

W drugim – całkowicie przeciwnym **modelu** – pismo zaporowe po zarejestrowaniu we właściwym urządzeniu ewidencyjnym podlegać będzie dołączeniu do akt sprawy zainicjowanej wnioskiem, w przypadku gdyby taki wniosek wpłynął. W modelu tym zarządzenie o dołączeniu do akt pisma zaporowego tożsame jest z zezwoleniem na jego złożenie, co oznacza, że sąd ma obowiązek zapoznania się ze stanowiskiem podmiotu składającego pismo zaporowe przed wydaniem postanowienia o zabezpieczeniu roszczenia, ewentualnie zabezpieczeniu środka dowodowego. Przeciwno takiemu rozwiązaniu przemawiają jednak trzy ważne argumenty. Po pierwsze, takie postępowanie z pismem zaporowym nie ma na chwilę obecną podstawy normatywnej. Po drugie, jeżeli przyjąć, że zarządzenie o dołączeniu pisma stanowi w istocie wyrażenie zgody na złożenie pisma przygotowawczego na podstawie art. 205³ § 1 KPC, to dokonane zostaje przez przewodniczącego wydziału, który może okazać się nie być tożsamy z przewodniczącym składu sądu wylosowanego do rozpoznania sprawy, w którego kompetencji jako rozpoznającego sprawę leży wydanie tego zarządzenia. Po trzecie zaś, podjęcie takiej decyzji oznacza narzucenie sądowi rozpoznającemu sprawę modelu kontradiktoryjnego w miejsce modelu postępowania *ex parte*.

Trzeci model zakłada, że pismo zaporowe podlega zarejestrowaniu we właściwym urządzeniu ewidencyjnym, a w przypadku wpływu wniosku informacja o jego istnieniu przedstawiana jest przewodniczącemu składu sądu, który został wylosowany do rozpoznania wniosku. Przewodniczący składu sądu po zapoznaniu się z treścią pisma zaporowego przed jego dołączeniem do akt sprawy podejmuje decyzję o jego zwrocie na podstawie art. 205³ § 5 KPC lub zezwala na jego złożenie na podstawie art. 205³ § 1 KPC i ewentualnie decyduje o dalszej wymianie pism. Niewątpliwą zaletą tego modelu jest przeniesienie wydania zarządzenia o dołączeniu pisma zaporowego do akt sprawy zainicjowanej wnioskiem, a co za tym idzie udzieleniu zezwolenia na jego złożenie, do rąk przewodniczącego składu sądu. Żadne bowiem pismo nie może zostać skutecznie złożone inaczej aniżeli wskutek zarządzenia zobowiązującego do złożenia takiego pisma, ewentualnie – w wyniku zgody na złożenie takiego pisma wyrażanej *ex post*. Oba te zarządzenia leżą zaś w gestii przewodniczącego składu sądu orzekającego w sprawie, a nie przewodniczącego wydziału. Przeciwno temu modelowi przemawia jednak okoliczność, że sąd wyda rozstrzygnięcie po zapoznaniu się ze stanowiskiem obowiązującego zawartym w piśmie zaporowym, a zatem z zawartymi w nim faktami, dowodami i argumentacją, po czym pismo to zostanie potraktowane jako niebyłe, a wnioskodawca nie będzie miał możliwości zapoznania się z jego treścią. Co istotniejsze jednak, wątpliwe jest, aby sąd rozpoznając wniosek był w stanie w pełni uwolnić się od stanowiska obowiązującego, z którym się zapoznał w wyniku lektury pisma zaporowego.

Czwarty model zbliżony jest do poprzedniego z tą jednak istotną różnicą, że decyzja przewodniczącego składu sądu co do zwrotu pisma zaporowego na podstawie art. 205³ § 5 KPC lub zezwolenia na jego złożenie na podstawie art. 205³ § 1 KPC nie jest poprzedzona lekturą pisma zaporowego. Tym samym na decyzję przewodniczącego co